Stadskerk Nijmegen (OCP), 8 september 2024, 12e zondag van de zomer;
voorganger: Daan Savert, r.-k. theoloog

[1e lezing: Deuteronomium 4,1-2 + 9-20] (Nieuwe Bijbelvertaling)
1 Luister dus, Israël, naar de wetten en de regels waarin ik u onderwijs en kom ze na. Dan
blijft u in leven en kunt u het land in bezit nemen dat de HEER, de God van uw voorouders, u
zal geven. 2 Voeg niets toe aan wat ik u voorschrijf en doe er niets van af. Houd u aan de
geboden die ik u geef; het zijn de geboden van de HEER, uw God. (…)
9 Wees gewaarschuwd en neem u zorgvuldig in acht, zodat u nooit vergeet wat u met eigen
ogen hebt gezien, maar de herinnering daaraan levendig houdt en alles aan uw kinderen en
kleinkinderen doorvertelt.
10 Vertel ze hoe u bij de Horeb voor de HEER, uw God, verscheen, nadat hij tegen mij had
gezegd: 'Roep het volk bijeen, dan maak ik hun mijn geboden bekend. Dan leren ze ontzag
voor mij te hebben zolang ze leven, en brengen ze dat ook hun kinderen bij.' 11 Op die dag
kwam u schoorvoetend naar de voet van de berg, waaruit vuur hemelhoog opvlamde, te
midden van duisternis en dreigende, donkere wolken. 12 Toen sprak de HEER tot u vanuit
het vuur. U hoorde een stem spreken, maar een gedaante zag u niet; er was alleen die stem.
13 Hij maakte de regels van het verbond bekend, de tien geboden. Hij schreef ze op twee
stenen platen en eiste dat u zich eraan zou houden. 14 Mij droeg de HEER toen op om u de
wetten en regels te leren die u moet nakomen in het land aan de overkant, dat u in bezit zult
nemen. 15 Maar aangezien u geen gedaante hebt gezien toen de HEER u op de Horeb vanuit
het vuur toesprak, moet u zich zorgvuldig in acht nemen: 16 misdraag u niet door een
godenbeeld te maken, een afbeelding van welk wezen dan ook, man of vrouw, 17 of van een
dier dat op het land leeft of van de vogels in de lucht, 18 van kruipende dieren of van vissen
in het water onder de aarde. 19 En als u omhoog kijkt en de zon, de maan en de sterren ziet,
al die lichten aan de hemel, laat u er dan niet toe verleiden daarvoor neer te knielen en te
vereren wat de HEER, uw God, voor de andere volken op aarde heeft bestemd. 20 Want u
bent door de HEER uitgekozen en uit de smeltoven van Egypte weggehaald om hem als zijn
eigen volk toe te behoren, zoals nu het geval is.

[Epistel: Jakobus 1, 16-27] (Nieuwe Bijbelvertaling)
16 Geliefde broeders en zusters, vergis u niet: 17 elke goede gave, elk volmaakt geschenk
komt van boven, van de Vader van de hemellichten; bij hem is nooit enige verandering of
verduistering waar te nemen. 18 Hij wilde ons door de verkondiging van de waarheid tot
leven roepen, om ons de eersten te maken in zijn schepping.
19 Geliefde broeders en zusters, onthoud dit goed: ieder mens moet zich haasten om te
luisteren, maar traag zijn om te spreken, traag ook in het kwaad worden. 20 Want de woede
van een mens brengt niets voort dat in Gods ogen rechtvaardig is. 21 Wees daarom
zachtmoedig en leg alle verdorvenheid en elk denkbaar wangedrag af. En aanvaard zo de
boodschap die in u is geplant en die u kan redden. 22 Vergis u niet: alleen horen is niet
genoeg, u moet wat u gehoord hebt ook doen. 23 Want wie de boodschap hoort maar er

niets mee doet, is net als iemand die het gezicht waarmee hij is geboren in de spiegel bekijkt: 24 hij ziet zichzelf, maar zodra hij wegloopt is hij vergeten hoe hij eruitzag. 25 Wie zich daarentegen spiegelt in de volmaakte wet die vrijheid brengt, en dat blijft doen, niet als iemand die hoort en vergeet, maar als iemand die ernaar handelt – hem valt geluk ten deel, juist om wat hij doet. 26 Wie meent dat hij God dient, terwijl hij zijn tong niet kan beteugelen, zit op een dwaalspoor, en heel zijn godsdienst is vergeefse moeite. 27 Voor God, de Vader, is alleen dit reine, zuivere godsdienst: weduwen en wezen bijstaan in hun nood, en je in acht nemen voor de wereld en onberispelijk blijven.

[Evangelie: Markus 8,27 – 9,1,] (Nieuwe Bijbelvertaling)
27 Jezus vertrok met zijn leerlingen naar de dorpen in de buurt van Caesarea Filippi. Onderweg vroeg hij aan zijn leerlingen: ‘Wie zeggen de mensen dat ik ben?’ 28 Ze antwoordden: ‘Johannes de Doper, en anderen zeggen Elia, en weer anderen zeggen dat u een van de profeten bent.’ 29 Toen vroeg hij hun: ‘En wie ben ik volgens jullie?’ Petrus antwoordde: ‘U bent de messias.’ 30 Hij verbood hun op strenge toon om met iemand hierover te spreken.
31 Hij begon hun te leren dat de Mensenzoon veel zou moeten lijden en door de oudsten van het volk, de hogepriesters en de schriftgeleerden verworpen zou worden, en dat hij gedood zou worden, maar drie dagen later zou opstaan; 32 hij sprak hierover in alle openheid. Toen nam Petrus hem apart en begon hem fel terecht te wijzen. 33 Maar hij draaide zich om, keek zijn leerlingen aan en wees Petrus streng terecht met de woorden: ‘Ga terug, achter mij, Satan! Je denkt niet aan wat God wil, maar alleen aan wat de mensen willen.’
34 Hij riep de menigte samen met de leerlingen bij zich en zei: ‘Wie mijn volgeling wil zijn, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en zo achter mij aan komen. 35 Want ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van mij en het evangelie, zal het behouden. 36 Wat heeft een mens eraan als hij de hele wereld wint, maar er het leven bij inschiet? 37 Wat zou een mens niet overhebben voor zijn leven? 38 Wie zich tegenover de trouweloze en zondige mensen van deze tijd schaamt voor mij en mijn woorden, zal merken dat de Mensenzoon zich ook voor hem schaamt, wanneer hij komt in het gezelschap van de heilige engelen en bekleed met de stralende luister van zijn Vader.’
1 Verder zei hij ook nog: ‘Ik verzeker jullie: sommigen die hier aanwezig zijn zullen niet sterven voordat ze de komst van het koninkrijk van God in al zijn kracht hebben meegemaakt.’

[overweging:]
Soms kun je beter je mond houden. Dat bespaart je een boel ellende. Petrus zou een bijzonder gênant moment bespaard zijn gebleven. ‘Ga terug, Satan, achter Mij! Jij denkt niet aan wat God wil, maar alleen aan wat mensen willen!’, zo krijgt hij voor zijn voeten geworpen. Het zal je maar gezegd worden. En het zal je maar gezegd worden door degene in

wiens voetsporen je wilt lopen. Degene die je net nog, een paar minuten geleden, ‘Messias’, noemde. En het zal je maar gezegd worden in het bijzijn van die elf anderen met wie je de afgelopen tijd intensief hebt opgetrokken. Met wie je lief en leed deelde, met wie je vriendschap sloot, en met wie je misschien ook wel wat concurreerde om de goedkeuring van degene die jou nu voor ‘Satan’ uitmaakt. Gênant, gênant, gênant!

Soms kun je beter je mond houden.

Jezus is een belangrijk gesprek aangegaan met zijn leerlingen. ‘Wie zeggen de mensen dat ik ben?’, vraagt hij hen eerst. De leerlingen antwoorden: ‘Johannes de Doper, en anderen zeggen Elia, en weer anderen zeggen dat U een van de profeten bent.’ Jezus neemt het voor kennisgeving aan. Dit is dus wat de mensen zeggen. Misschien hebben de mensen gelijk. Misschien ook niet. Jezus bevestigt noch ontkent hun antwoorden. Want doen die er echt toe? Het is wat de mensen zeggen. En de mensen zeggen wel meer.

Maar meteen daarna richt Jezus zich tot zijn leerlingen: ‘En jullie, wie zeggen jullie dat Ik ben?’ Wanneer deze vraag gesteld wordt, bevinden we ons in het centrum van het evangelie van Marcus, midden in het boek. En in de oude Joodse literatuur was het gebruikelijk dat het belangrijkste moment van het verhaal niet aan het einde plaatsvond, maar juist in het midden.

En daar, in dat midden, in het centrum van het boek, bevinden Jezus en zijn leerlingen zich uitgerekend in de buurt van Caesarea Filippi. Dat wil zeggen: ze bevinden zich aan de noordelijkste grens van het gebied waarin het optreden van Jezus plaatsvond – ver afgelegen van de rest, ver van Jeruzalem, ver van het religieuze centrum. Ze bevinden zich aan de rand. Je zou dit kunnen beschouwen als een kenmerkende beweging in het evangelie. De rand wordt in het centrum geplaatst – wat wij geneigd zijn over het hoofd te zien, waar we geneigd zijn aan voorbij te gaan, juist daar worden de schijnwerpers op gericht. Ook nu weer.

De meest wezenlijke vragen worden gesteld, waar het lawaai en het tumult wegvallen – daar waar er zo min mogelijk beïnvloeding is van de publieke opinie, de waan van de dag, de geest van de massa. De mensen, wat zij zeggen dat hebben we bij dezen behandeld, het is voor kennisgeving aangenomen – maar nu júllie, jullie die mij van dichtbij hebben meegemaakt – wie zeggen jullie dat ik ben?

En dan komt Petrus. Hij geeft als eerst antwoord. Dat doet hij wel vaker. Waarom weten we niet zeker, maar het lijkt erop dat hij gevoelig is voor de bijzondere positie waarvoor hij in aanmerking lijkt te komen. Niet als een van ‘de mensen’, maar als onderdeel van die ‘jullie’, een ingewijde. Nu mag hij antwoord geven op de grote vraag.

En dan komt ‘t: ‘U bent de Messias.’ Schot in de roos, het hoge woord is eruit. Frappant genoeg had dit antwoord tot nu toe alleen nog maar door de monden van de demonen, de machten van het kwaad, geklonken. Petrus is de eerste méns die het openlijk uitspreekt. Maar ook nu volgt er geen ontkenning of bevestiging van Jezus, maar wel direct een verbod: ‘Hij verbood hun uitdrukkelijk met iemand hierover te spreken.’ In deze vertaling lijkt het alsof Jezus zegt: ‘Vertel niet verder dat ik de Messias bent’. Maar wat hij zegt, gaat veel verder. Letterlijk staat er: ‘Hij verbood hun uitdrukkelijk met iemand *over hem* te spreken.’ ‘Praat maar helemaal niet over mij,’ lijkt hij dus te zeggen.

Hou je mond maar. Dit lijkt een rode draad te vormen door de Bijbelteksten van vandaag. Wees voorzichtig met je woorden. Zoals Jakobus het schrijft: ‘Ieder mens moet zich haasten om te luisteren, maar traag zijn om te spreken.’ En ook in de lezing uit Deuteronomium: ‘*Luister* dus, Israël, naar de wetten en de regels waarin ik u onderwijs en kom ze na’. Toen de HEER sprak, hoorde U ‘een stem spreken, maar een gedaante zag u niet’. En ‘aangezien u geen gedaante hebt gezien toen de HEER u […] toesprak, moet u zorgvuldig in acht nemen: misdraag u niet door een godenbeeld te maken.’

Maak geen beeld van wat je de pet te boven gaat. Zwijg, luister, en stop het heilige niet in een hokje. Want dat Jezus de Messias is, dat mag dan honderd keer waar zijn – gefeliciteerd, Petrus, je gaf het juiste antwoord – maar op zichzelf genomen zegt ‘t nog niets. Zelfs een term als ‘Messias’ kan nog een afgodsbeeld worden. En je kunt wel heel mooi zeggen dat Jezus de Messias is, maar uiteindelijk zeggen de demonen dat ook.

Dus ‘hou je mond maar,’ zegt Jezus. Al onze woorden, al onze overtuigingen, al ons spreken – laat het maar achterwege. Want wat betekent dat alles nou uiteindelijk? Leer allereerst te luisteren.

En na de geloofsbelijdenis van Petrus, maant Jezus zijn leerlingen tot stilte en vertelt hij dat ‘de Mensenzoon veel zou moeten lijden en door de oudsten van het volk, de hogepriesters en de schriftgeleerden verworpen zou worden, en dat Hij gedood zou worden, maar drie dagen later zou opstaan.’

En dan grijpt Petrus is. Dit is niet wat hij bedoelde met ‘Messias’. Hij neemt Jezus apart en begint hem fel terecht te wijzen. Petrus zal Jezus wel eens haarfijn uitleggen wat Messias-zijn écht betekent. Maar na deze terechtwijzing van Petrus aan het adres van Jezus, volgt direct de terechtwijzing van Jezus aan het adres van Petrus. En die is niet mals: ‘Ga terug, Satan, achter Mij! Jij denkt niet aan wat God wil, maar alleen aan wat mensen willen.’ Pittige woorden. Petrus wordt hier Satan genoemd, en blijkt dus inderdaad niet zoveel te verschillen van die eerdergenoemde demonen. En hij wordt ook nog eens aan de kant van ‘de mensen’ geplaatst – ‘jij denkt niet aan wat God wil, maar alleen aan wat mensen willen.’

De poging van Petrus om zich een bijzondere positie te verwerven, om zich boven ‘de mensen’ te verheffen, is jammerlijk mislukt.

En zo zou je dus kunnen concluderen: soms kun je maar beter je mond houden.

Zeker! En toch zou ik het daar niet bij willen laten. Petrus gaat onderuit door te spreken, maar daarmee stopt het verhaal niet. Het belangrijkste komt nog. Meteen daarna, in vers 34, haalt Jezus de menigte erbij: ‘hij riep de menigte samen met de leerlingen bij zich.’ Het schijnbare onderonsje dat Jezus met zijn leerlingen had, is voorbij. Het is alsof Jezus hier hiermee aangeeft dat het hem nooit te doen was om een groep ingewijden te creëren, maar dat hij een boodschap voor alle mensen heeft. Hij richt zich nu tot een grotere groep en zegt: ‘Wie achter Mij aan wil komen, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en Mij volgen. Want ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van Mij en het evangelie, zal het behouden.’

Achter Jezus aan gaan betekent bereid zijn je leven los te laten. Het betekent je reputatie op het spel zetten, het betekent bereid zijn in de ogen van de wereld een verliezer te worden. En het mooie is dat wanneer Petrus zijn terechtwijzing krijgt, dat hij juist daar voorzichtig een begin mee kan maken – er komt een barst in zijn reputatie, en hij kan zich gaan verzoenen met het feit dat hij net als ‘de mensen’ is. De terechtwijzing die hij ontvangt, is meer dan een terechtwijzing. Het is een uitnodiging om naar die menigte te kijken, de menigte die Jezus er net bij betrokken heeft, en te zien: ik ben één van hen. Op dat moment verliest Petrus omwille van Christus, en wint hij daarmee zijn werkelijke menselijkheid. Op dat moment, wanneer Petrus zijn verbondenheid inziet met die anderen, ontstaat iets van wat de kerk kan gaan worden.

Dus had Petrus beter zijn mond kunnen houden? Of mogen we juist blij zijn dat hij dat vooral niet deed? Dat hij in al zijn impulsiviteit eruit flapte wat hij te zeggen had, omdat alleen op die manier iets aan het licht kon komen dat ieder van ons nodig onder ogen moet zien. Dat de lijn tussen aan de ene kant het heldere geloofsinzicht en aan de andere kant de satanische neiging je te verheffen boven de ander soms flintertje-dun is. En dat we misschien wel het gevaarlijkst worden als we precies denken te weten waar die lijn is. Dat we ons altijd aan de rand bevinden, op het moment dat we denken in het centrum te staan.

Ik ben blij met Petrus, als gelovige, en in het bijzonder als rooms-katholiek. Petrus, de eerste paus. De man die door onderuit te gaan, leerde wat het is om een herder van de gelovigen te worden – en daarmee een blauwdruk achterliet voor het pausschap, maar ook voor alle kerkleiders, en uiteindelijk alle gelovigen. Een blauwdruk van hoe het gelovige leven er één is van vallen en opstaan, van zwijgen en spreken, van leven van vergeving en genade – om zo uit te groeien tot de mens die je bedoeld bent te zijn.

Moge wij samen met Petrus door Christus aangesproken worden. Aangesproken en aangemoedigd om de rand op te zoeken. De rand – misschien is dat de afgelegen plek van stilte waar we de vragen die ertoe doen onder ogen komen, misschien de ongemakkelijke kanten van ons leven, van onszelf, misschien de mensen waar we de meeste moeite mee hebben. De rand, waar Christus op ons wacht en ons de vraag stelt: “Wie zeg jij dat ik ben?”

Amen.

Daan Savert, daansavert@gmail.com